

sjonen er klar: Russiske fiskere tør ikke bryte reglene på grunn av streng norsk håndhevingspraksis.

Fra et akademisk ståsted er det uttestingen av teorier omkring etterlevelse som er interessant. Her identifiserer forfatteren flere elementer som bidrar til nyansering av denne litteraturen. For eksempel påpekes det at post-agreement bargaining ikke nødvendigvis skjer over ett forhandlingsbord og på én, fast arena. I det foreliggende tilfellet skjer viktige forhandlinger på andre arenaer på lavere nivå, som det permanente utvalget under kommisjonen. Viktigheten av langvarig, vitenskapelig samarbeid og en felles forståelse blant havforskerne av situasjonen i havet blir også påpekt, sammen med betydningen av den rollen enkeltpersoner har spilt. I denne diskusjonen trekker Hønneland særlig på innsikter fra institusjonelle perspektiver på etterlevelse og konkluderer at her er det ikke snakk om rasjonelle vurderinger av egeninteresse fra russisk side som forklarer etterlevelsen, men institusjonelle forhold: «... Russia gradually spun itself into an institutional web of continuously more elaborate decision-making procedures, with Norway taking the leading role ...» (s. 134).

Alt i alt er dette en meget lesverdig bok som både praktikere og akademikere vil ha interesse av å lese. Den grunnleggende problemstillingen er av stor betydning i forvaltningen av levende marineressurser over hele verden. Det er ikke lenger mangel på internasjonalt regelverk. Utfordringen er iverksettingen av det gjennom praktiske forvaltningstiltak og sikring av etterlevelse av disse. Her bidrar boken med viktige innsikter.

«En av oss». Norske frontkjempere i krig og fred

Vegard Sæther

Oslo: Cappelen Damm 2010

393 sider. ISBN 9788202367619

Anmeldt af **Niels Bo Poulsen** [ph.d., chefkonsulent ved Center for Militærhistorie, Forsvarsakademiet, cfm-01@fak.dk]

Litteraturen om de ca. 5.000 unge norske mænd som tjente i den nazistiske militærorganisation Waffen-SS, er i betydelig vækst i disse år. Sensationsjournalistik, ukritisk heltedyrkelse, apologetiske selvportrætter og seriøse forskningsbaserede publikationer udkommer side om side. De norske østfrontsfrivillige kæmpede hovedsageligt mod den røde hær på østfronten. De gjorde tjeneste

inden for rammerne af det SS-imperium, som var hjørnesteinen i det nazistiske besættelsesregime i Sovjetunionen og som både her og i det øvrige Europe udførte de mest uhyrlige forbrydelser mod en bred vifte af offergrupper. De repræsenterede – skønt motiverne for hvervning var mangfoldige – en udbredt antikommunistisk strømning i samtiden. De norske frontkæmpere kan sammen med deres danske, svenske og finske våbenfæller dermed siges at være en væsentlig brik i billedet »af kontakterne« mellem Norden og Sovjetunionen fra Operation Barbarossa i juni 1941 og til de sidste krigsfangers hjemkomst i midten af 1950'erne.

«*En av oss*». *Norske frontkjempere i krig og fred* er disponeret som en kronologisk ordnet fortælling, som tidsmæssigt rækker fra mellemkrigstiden og frem til i dag. Dermed belyser den både frontkæmpernes baggrund i 1920'ernes og 1930'ernes Norge og deres videre skæbne. Hovedvægten er dog lagt på selve krigsindsatsen, som følges på tre niveauer: krigens overordnede politiske og strategiske udvikling, de militære operationer på østfronten og frontkæmpernes konkrete oplevelser som kollektiv og som individer. Et stort arbejde er lagt i at opspore og interviewe tidligere SS-soldater, idet bogen i høj grad bygger på interviews med 50 sådanne. Dertil benyttes en del erindringer, feltpostbreve og et udsnit af den eksisterende forskningslitteratur. Mens flere meget spændene privatarkiver er inddraget, er offentlige arkiver kun benyttet i meget beskedent omfang, og kun sådanne, der er beliggende i Norge.

Sæthers bog er velkomponeret og velfortalt. Med stor styrke fremlægges en række individuelle beretninger og synspunkter. Uden at der fremkommer væsentligt nyt om de enheder nordmændene især tjente i (Legion Norge, divisionerne Wiking og Nordland, samt skjægerbataljonen) gives en udmærket gennemgang af disse enheders indsatshistorie. Centralt i bogen står en analyse af motiver til hvervning og de underliggende og udløsende årsager bag samme. Nyt i forhold til meget af den norske og den internationale litteratur om SS-frivillige er, at der gøres en hel del ud af den enkeltes netværk. Dette understøttes af et metodekapitel sidst i bogen, hvor forfatteren detaljeret redegør for sin arbejdsmetode og for de særlige forhold, der knytter sig til de forskellige kildetyper, som er benyttet i bogen.

Sæther påviser, hvordan kammeratskabsnetværk eller en indflydelsesrig skikkelse ofte fik afgørende betydning for valget om at melde sig til krigstjeneste i Waffen-SS. Den ideologisk-politiske motivation, som i mange værker om emnet ses som udslagsgi-

vende for rekrutteringen, tildeles dermed en mere sekundær rolle af Sæther. Også nyt er, at en stor del af bogen behandler frontkæmpernes historie efter 1945. Deres oplevelser i krigsfangeskab og det norske retssystem beskrives fyldigt, men også deres foreningsdannelser, netværk, sociale liv samt de fysiske og psykiske konsekvenser af krigsdeltagelsen gennemgås. Ikke mindst her kommer de af Sæther indsamlede kilder fuldt ud til deres ret.

Frontkæmpernes andel i de nazistiske forbrydelser er dog svagt belyst i bogen. Et antal overgreb som norske Waffen-SS soldater overværede eller deltog i nævnes, men de integreres ikke i teksten som en del af hverdagslivet ved fronten eller fremhæves som et centralt aspekt af krigsindsatsen. Betegnende for Sæthers ikke helt vellykkede livtag med dette – efter denne anmelders mening helt centrale aspekt af de norske frontkæmpers historie – er hans omtale af Holocaustcenteret i Oslos såkaldte *frontkjemperprojekt*, der blandt andet omhandler norske SS-soldaters deltagelse i nazisternes ugeringer. Han skriver på side 348, at »forhåpentligvis kan materialet [dvs. Holocaustcenterets snart publicerede undersøgelse] mer specifikt kartlegge nordmenns rolle, og dermed imøtegå tendensen til å mistenkeliggjøre en hel gruppe mennesker« (anmelders fremhævelse).

Dette synes at pege på, at Sæther er af den opfattelse, at norske SS-soldater kun var involveret i ganske få forbrydelser. Hertil må man bemærke, at skønt emnet ganske rigtigt ikke er undersøgt til bunds, gør Sæther heller intet for selv at bringe forskningen fremad. Bogens vigtigste kildemateriale – frontkæmpernes egne beretninger – må i det store hele betragtes som af begrænset validitet med hensyn til at afdække dette emne. Ser man på Waffen-SS i sin helhed eller sammenlignelige SS-formationer som Frikorps Danmark og den flamske og hollandske legion, er der dog ikke meget, som giver grund til at antage, at de norske frivillige ikke i betydeligt omfang skulle have været involveret i de nazistiske forbrydelser. Det bør samtidig nævnes, at spørgsmålet om kendskab til nazisternes forbrydelse og deltagelse deri har ikke kun interesse i forhold til nordmændenes indsats under krigen, men også når det gælder fremkomsten af eventuelle krigstraumer efter krigen. Skønt en række undersøgelser har indikeret, at der er en sammenhæng mellem deltagelse i krigsforbrydelser eller overværelse af sådanne og fremkomsten af PTSD, er det en kobling som både Sæther og den hovedkilde han baserer sit afsnit om frontkæmpernes krigstraumer på (Inger Cecilie Stridsklev, »Norske frontkjem-

pere 1941-45 50 år senere« s.1379–1384 i *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, nr.11, 1995) overser.

Et antal faktuelle småfejl kan virke forstyrrende på eksperten, men de har ikke en karakter, som påvirker analysen eller bogens lødighed i øvrigt. En lidt strammere redaktion af stoffet kunne også have været foretaget, da der lejlighedsvist er gentagelser eller spring i tid og sted. Men dette er skønhedspletter. Tilbage står billedet af en læseværdig bog, som tillige er godt illustreret, men desværre også en bog, som »kaster håndklædet i ringen«, når det gælder om at afdække og analysere den virkelige krig på østfronten frem for den version SS-veteranerne foretrækker at huske.